

מסכת זבחים

פרק כל הזבחים

מתניתין

הזבחים, להמשיך את כל עבודתם, לזרוק דמם ולהקטיר אימוריהם על המזבח⁽²⁾. אלא שמפני מחשבת העובד שלא לשמה לא עלו לבעלים – שהביאו אותם להתרצות בהם – לשם חובה⁽³⁾.

[א] שפסח לשם חולין פסול [וראה להלן ג א הערה 5 ב]. והנה רש"י נקט אופן של שינוי קודש, ולא נקט אופן של שינוי בעלים.

ובפשטות, כוונתו היא כתוס', ששינוי בעלים אינו פוסל אלא כשחישב על זריקה. וכן משמע מדבריו להלן [ד א, י א] הובאו בתוס' כאן. אולם יתכן שסובר רש"י ששינוי בעלים מתעילה מחשבה "שלא לשם הבעלים" אף שלא חשב לשם אחר, כי אין הסתמא לשם בעלים חלה בעצם הקרבן. וראה בחזו"א [ליקוטים ה ד"ה ומדבריהם] שדן בזה, והסיק [באו"ח קכד פסחים לדף סא א] שרק לשם אחר נחשב שינוי בעלים.

2. רש"י פירש שהם כשרים לזרוק דמם ולהקטיר אימוריהם ולאכול את הנאכלים, ולא הזכיר שממשיך לקבל דמם ולהוליכו למזבח, ובפשטות טעמו משום שאין איסור בהולכת וקבלת הדם של קרבן פסול, ואין חידוש בהמשך העבודות אלא בזריקה והקטרה שנאמר בהם לא תזבח וגוי' כל דבר רע. [וראה רש"י בחולין פ ב ד"ה משום, ולהלן הערה 13].

אולם ברמב"ן [סהמ"צ ל"ד ד – ה] כתב דדרשינן בספרי כל דבר רע – כל דיבור רע. לעבור בלאו זה בהקטרת קרבן שחשב בו חוץ לזמנו וחוץ למקומו, שיש בו משום פיגול, ומשמע מדבריו שבפסול מחשבת שלא לשמו, כגון בפסח וחטאת, אין איסור לא תזבח, ואם כן אין חידוש בעבודות אלו יותר משאר עבודות. וראה בחידושי הגר"ז למנחות [ב א].

ויתכן שכוונת רש"י להורות שלא זו בלבד שנשאר הקרבן בקדושתו ולא נפסל, ונעשות בו עבודות המתיר של כל קרבן, אלא שהוא אותו הקרבן שהוקדש לשמו, ונשאר באותם דיני זריקה והקטרה ואכילה כמו שהיו בקרבן זה, כגון אם היה בתחילה עולה וחשב בו לשם שלמים, ממשיך לעשות בו עבודת עולה, ואף שלא עולה לבעלים לשם חובת עולה לא השתנה דינו, ולהלן נביא מחלקות רבותינו בזה.

3. בחזו"ן יחזקאל [ריש קרבנות ד"ה אלא] ביאר שאין הקרבן מתייחס לבעליו, כי לא נעשה לשם מה שהקדישו, וקרב ללא בעלים.

אך הגר"ז הוכיח שאינו כן, שאמרו בנייר [מו ב] שנוזר מגולח ועל שלמיו אף שהוקרבו שלא לשמן, ומצורע מוכשר בז' מתנות שנתנו שלא לשמן, אף שלא הורצה [רמב"ם פ"ה ממחור"כ ה"ז]. ובהכרח, שנחשב עדיין כבעל הקרבן, ואף שיעקר הבעלות בקרבן היא על הכפרה, וקרבן זה אינו מרצה לו, מכל

א-ב

כל הזבחים שנובחו [נשחטן] שלא לשמן, כגון שחישב השוחט בשעה ששחט קרבן עולה שהוא שוחט אותו לשם קרבן שלמים⁽¹⁾, כשרים אותם

1. רש"י פירש ששחט "עולה לשם שלמים". ומשמע מדבריו, שאילו שחט במחשבה "שלא לשם עולה" גרידא, אך לא חשב לשם קרבן מסוים אחר, יעלה הקרבן לשם חובה לבעליו. וכן נקט הקרן אורה.

החזו"א [מב ג] ובחזו"ן יחזקאל [ריש זבחים] דימו זאת לשוחט "לשם חולין", שעולה לבעלים, כי "סתמא – כלשמן דמי", ונחלקו אם בחטאת לשם חולין מרצה או לא. וראה להלן ג א מו א, [ועיין בהערות לתוד"ה לשם].

הטעם לכך, משום שמחשבת "שלא לשמו" אין משמעותה העדר גרידא של מחשבת ה"לשמו" [ואין זה כשאר מצוות, שעשייתן נפסלת בהעדר מחשבה לשם המצוה], כי כל קרבן, מצד עצם עשייתו, הרי הוא נעשה לשמו, גם אם לא היתה מחשבה מפורשת לעשות כן. אלא, חידשה התורה לגבי קרבן, שאם חישב בעשייתו מחשבת "שלא לשמו", לא יעלה הקרבן לחובת בעליו, וזאת, אף על פי שמצד עבודות הקרבן כשלעצמן, הן נחשבות כנעשות לשמו מאליהן, גם בלי מחשבת העובד לעשותן "לשמו".

דהיינו, חידוש התורה בקרבן שחשב בו שתהיה עשייתו שלא לשמו, שלא יעלה הקרבן לחובת בעליו, הוא רק כשחשב להקריבו לשם קרבן אחר, ולא כאשר חשב לעשותו שלא לשמו של הקרבן הזה [ולהלן הערה 5 נרחיב בביאור הדברים]. ולפי זה, מה שנקט התנא "כל הזבחים שנובחו שלא לשמן", ולא דקדק לומר שנובחו "לשם זבח אחר", הוא מפני שאין המחשבה לשם הזבח האחר פוגמת בזבח הזה מצד מחשבת הזבח האחר שבקרבן הזה, אלא שהמחשבה לשם הקרבן האחר עוקרת מהזבח הזה את ה"סתמא לשמו" שבעשייתו. וחלות העקירה של ה"לשמו" היא הפוסלת את הקרבן מלעלות לחובת בעליו מחמת הסיבה שאין הקרבן נעשה לשמו. וכן משמע מדברי רש"י [ע"ב ד"ה בסתמן, ובדף ג א ד"ה לשם, דלאו מינה].

אולם להלן נביא דעת הגר"ז שאין ה"סתמא לשמו" נעקר מהקרבן במחשבת שלא לשמו, אלא התחדש שהמחשבה "שלא לשמו" חלה עליו ופוסלתו. וראה משמר הלוי [סימן א].

ומדברי רבינו חננאל והמאיו [בפסחים עא א] יש לדייק שאפילו מחשבה שלא לשם הקרבן גרידא גורמת שלא יעלה לשם חובה. שכתבו "פסח ששחט שלא לשם פסח, או לשם שלמים", ומשמע ששני אופני מחשבה הם. ויש לדחות את הדיוק, שהוא פסול מיוחד בפסח, וכדעת הרמב"ם [פסוהמ"ק טו

וצריכים הבעלים להביא קרבן אחר (4) כדי לצאת ידי חובתם (5), (6).

4. רש"י פירש שיביא קרבן אחר לחובתו או לדרור וישחטנו לשמו, ותמוה מאד למה הוצרך לומר שישחטנו לשמו, והרי קרבן חדש הוא ובודאי צריך לקיים בו כל דיניו.

ובשפת אמת ביאר שלא תועיל סתמא לשמו כיון ששחט מקודם שלא לשמו, וכדעת רב [במנחות טז א] ש"על דעת ראשונה הוא עושה" ואפילו בשתי בהמות. ודחה, שכלל זה נאמר רק כשאחד שוחט את שתיהן. אכן, גם אם ננקוט שבשני קרבנות אינו עושה ע"ד הראשונה, מכל מקום כשעושה בקרבן אחד עבודה שלא לשמו ודאי צריך להמשיך ולעשות שאר עבודותיו לשמו וכמו שביאר **הזבח תודה** בדברי הרמב"ם [פט"ו מפסוהמ"ק ה"ג] שכתב וזב ששחטו שלא לשמו חייב להשלים שאר עבודות לשמן. ומשמע שלא מועיל בהן סתמא לשמו, כי באופן זה ודאי שכל העושה על דעת ראשונה הוא עושה. [וראה ביאור נוסף **בטהרת הקדש**].

הגרא"ל מאלין [ח"ב א] ביאר את דברי הרמב"ם, כדברי האומרים שמחשבת שלא לשמו פוסלת, ונמצא שנעקר הסתמא לשמו מהקרבן, ולפיכך צריך לחשוב בשאר העבודות לשמו. [וראה בהערה הבאה, אם אכן נעקר הלשמו, ואם פסול המחשבה חל בעבודה שחשב בה או בכל הקרבן]. וראה עוד בהערות 12 – 13 על הגמרא.

5. רש"י פירש שהזכחים כשרים אף על פי שמצוותן לשחטן לשמן, ומשמע שהבעלים חייב להביא קרבן אחר משום שחיסר במצוותן ולא עשאן לשמו. ובפשוטו כוונתו שהמחשבה שלא לשמן היא מחשבה הפוסלת ועוקרת את הסתמא לשמו [וכמבואר בהערה 1], ומפני חסרון מחשבת לשמו חל פסול בקרבן לגבי שלא יעלה לשם חובה. [ואילו בשאר המצוות חסרון לשמו פסול לגמרי].

אולם **בקובץ שיעורים** [ח"ב כב] נקט שלשמו בקרבנות הוא כלשמו בכל המצוות, ועצם העדר המחשבה לשמו פסול, אלא שבסתמא נחשב כעושה לשמו, אבל אם גילה דעתו שאינו חושב לשמו פסול, ואין פסול מחודש במחשבה זו [וראייתו מתוס' במנחות מב ב ע"ש].

ודבריו תמוהים שהרי אמרו להלן [ג ב] שהשוחט לשם חולין אינו פוסל, כי צריך שיחשוב לשם קרבן אחר, ומוכח שעל אף העדר מחשבה לשמו אין הקרבן נפסל. וכן משמע ממאן דאמר [במנחות מט. ופסחים עב א] שעקירה בטעות אינה עקירה, והקרבן כשר ומרצה אף שלא כיון לשמו. וגם רש"י [להלן מא.], הובא בהערה 13 לתוס' נקט שרק דיבור פוסל בקדשים ולא מחשבה, ואילו העדר מחשבה פוסל די במחשבה שלא לשמו. ואף בתוס' [בעמוד ב] כתבו שאילו קטן לא היה נחשב מתעסק, היתה שחיתתו כשרה כי סתמא לשמו, אף שאינו מכוון. ובריש מנחות אמרו שמנחת מחבת לשם מרחשת כשרה ועולה אף שלא חישוב לשמה [וזה יש לדחות, שהטעם לכך כי מעשה מוכיחין עליה, ונשאר עליה סתמא לשמה הראשון]. וגם מדברי הרמב"ם משמע שהמחשבה פוסלת כי הגדירו [בפי"ח מפסוהמ"ק ה"א] כ"מטיל מום בקדשים" וכדלהלן הערה 15.

ולפיכך ביאר **הגרי"ז** [בפ"ד ממעה"ק הי"א וכן הביא בקו"ש בשם הגרי"ח] שהקרבן קרב לשמו ממילא, והיינו כי מאחר

מקום יש לו בו "כפרת דמים". וכן מוכח ממה שחטאת לשם חולין כשרה ואינה עולה לחובתו, ואילו היתה בעלותו על הקרבן נפקעת, היתה נפסלת כחטאת שאין לה בעלים. [ראה מכתבו להגר"י אברמסקי, הובא במשמר הלוי תמורה סי' ע, ובקונטרס יומא עמ' 40].

ובהכרח, שמחשבתו פסלה את הקרבן לגבי ריצוי, ולפיכך אין הקרבן עולה לחובת בעליו. ואף על פי שאין הקרבן נפסל ואינו טעון שריפה, שהרי אמרו בגמרא שאסור לחשוב בו עוד מחשבת פסול, מכל מקום, כח הריצוי נפקע מהקרבן. וכן מבואר ברש"י פסחים [ב ס], שנפסל רק לגבי שאינו עולה לשם חובה, וראה להלן הערה 15 שנבאר את גדר הפסול.

וכן מבואר **בשטמ"ק** [אות א] שאם שחט נדבה שלא לשמו, אינו מביא אחרת, שאינו חייב באחריותה. החידוש בכך, שאין החסרון רק במה שאינו עולה לשם חובה [וחסרון זה אינו שייך בנדבה, שהרי בלאו הכי אינו חייב באחריות], אלא חל פסול בקרבן רק לענין שלא ירצה לבעליו, וחסרון זה ישנו גם בנדבה, אלא שאינו חייב להביא אחרת, כי אף שאין לו ריצוי, אין עליו אחריות.

והתוס' **במנחות** [מו א] כתבו "שלא לשמה עוקר את הקרבן ועושהו קרבן אחר". וכן כתב **רבינו חננאל** [פסחים ס ב] שנשתנה ונעשה שינוי בזבח עצמו.

ובאבי עזרי [פ"י ממעה"ק ה"ז] ביאר כך את דברי הגמרא על משנתנו, שהקרבן נעקר מקרבן חובה לקרבן נדבה. ולדבריהם נמצא, שביאור המשנה הוא, שפסול המחשבה שחל בעבודה עקר את הקרבן ממה שהקדישו הבעלים לחובתו, והרי הוא כקרבן אחר של הבעלים. [והיינו הקרבן האחר שחשב עליו, או הקרבן הראשון שנחפץ מחובה לנדבה]. וראה **בזבח תודה**, שמכל מקום נשארו עליו דיני הקטרתו ואכילתו כמו שהיה, רק שאינו עולה לחובת הבעלים, ואינו נחשב שהקריב מה שהתחייב בו. ובהערה 14 על הגמרא נברר [עוד].

ומן מו"ר הגרא"ל שטיינמן שליט"א בספרו למסכת זבחים [בכתב ידו, העומד לצאת לאור], דן אם מצוות הבאת הקרבן מתייחסת לבעלים בקרבן שאינו עולה לחובתו.

הזוכיח שהיא מתייחסת אליו, ממה שהקשה **המקנה** בקידושין [כג א] לפי האומר ש"כחני שלוחי דידן", איך הקרבן שנשחט שלא לשמו "כשר, ואינו עולה לחובתו", והלא אם אין מתקיימת שליחות הבעלים למצוה, תבטל השליחות, ויפסל הקרבן!

[ובמנחת **ברוך** [כ ענף ב] כתב משום קושיא זו ששליחות בשחיטת קרבן אינה מעכבת, ועיין בדף ה א הערה 2, יד ב הערה 3א לתוס'.

אך הוכחה זו תלויה, לכאורה, בביאורי הראשונים אם הכהנים שלוחים של בעל הקרבן, או של כל ישראל].

ובתירוצו המקנה, שאין זה שינוי בשליחות, לפי שבגוף השחיטה עשה הכהן את שליחותו של הבעלים, דן מו"ר, הרי אין הישראל שולח את הכהן לקיים את פרטי ההקדבה, אלא לקיים מצוותו, ואם כן, הכשר הקרבן הוא רק אם נחשב שקיים הבעלים את המצוה של ההבאה. וראה **עולת שלמה** כאן.

הוא קרב בתור קרבן שלמים, ושלמים שנשחטו שלא לשמן הרי הם כשרים⁽⁸⁾.

אך קרבן חטאת נפסל בשחיטה שלא לשמו בכל זמן, שהרי תמיד הוא קרב בתור חטאת, ולפיכך תמיד יש בו פסול אם נזבח שלא לשמו.

רבי אלעזר אומר: אף קרבן האשם שנזבח שלא לשמו פסול!

חויף מן קרבן הפסח והחטאת שאם נזבחו שלא לשמן הרי הם פסולים לגמרי⁽⁷⁾ [שאינן זורקים את דמם על המזבח ואין מקריבין את אמוריהם ואין אוכלים את בשרם].

פסול זה של קרבן הפסח שנשחט שלא לשמו הוא רק אם שחטו בזמנו בערב חג הפסח לאחר חצות היום. אבל אם שחט את קרבן הפסח בשאר ימות השנה שלא לשמו, הרי הוא כשר, היות ובשאר ימות השנה

שהחילוק בין עקירת טעות לעקירה גמורה, הוא שעקירה גמורה פוסלת ולא מועיל בה משיכת סכין, אך עקירת טעות אינה אלא עקירת הלשמו, ומועיל הסכין מושכתן לעשות את הקרבן לשמו, ולקיימו כנגד המחשבה.

וראה **בחשק שלמה** שדברי הרמב"ם בעולות, שכשרין ליחיד ועולין לציבור לשם חובה, ואילו הגמרא להלן בחטאות, שפסולין ביחיד. אולם **המהרש"א** [בביצה כ ב] נקט שגם כבשי עצרת שהם שלמים, אינם נפסלים במחשבת שלא לשמו כי סכין מושכתן.

ובחק נתן כתב שבגמרא מדובר בשינוי קדש בשאר עבודות שאין בהן סכין מושכתן, או שכוונת הגמרא לאיסור שיש במחשבת שינוי קדש, ולא לפסול.

7. **הרמב"ם** [פ"טו מפסוקי הא] כתב שלש מחשבות הן שפסולין את הקרבנות, ואלו הן מחשבת שינוי השם... כגון שהיה עולה ויחשב שהוא שלמים. והעיר **הכסף משנה** שהיה ראוי לכתוב פסול מחשבה זו בחטאת שנפסלת בה, ולא בעולה שרק אינה עולה לשם חובה, וכתב שגם מה שאינה עולה לשם חובה הוא מפני פסול שחל בקרבן לענין זה, ראה לעיל הערה 3.

והגרא"ל מאלוף [שם] העלה מדברי הרמב"ם שהקרבן נפסל במחשבה שלא לשמו מדין הקרבנות שהוקדש לה, שהרי עקר את הסתמא לשמו שחלה בהקדשה, ורק שנתרבה הכשר הקרבה חדש בקרבן, והוא אינו מועיל לריצוי בעלים, ולכן נקט הרמב"ם שעולה נפסלת במחשבה וזה כעין המבואר לעיל שנעשה לקרבן אחר.

וראה בהערות 14–15 על תוס' שנברר דין חטאת לשם חולין.

8. **בשטמ"ק** [אות ב'] הקשה הרי אם שחט הפסח קודם זמנו לשם פסח או סתמא פסול, ואם כן בהכרח יש עליו דינו פסח גם בשאר ימות השנה, ולמה אינו נפסל כשנשחט שלא לשמו. וביאור קושייתו, שהרי דין הפסח הוא להקריבו כפסח או לעוקרו ורק אז יעשהו כדינו לשלמים, וכיון ששחטו שלא לשמו יפסל אף בשאר ימות השנה. [והיינו שפסח אין בו קדושת שלמים, אלא קדושת פסח שיכול לעוקרה לשלמים ודלא כדעת רש"י בסמוך].

ותירץ, שאינו נפסל משום שינוי קדש, אלא משום פסח שנשחט שלא בזמנו, והראיה שהרי אפילו לשם סתמא פסול, ובהכרח שאין זה פסול של שלא לשמו. והיינו שאילו נפסל

שהוקדש לכן ממילא נעשית בו העבודה לשמו כפי שהוא, ונקט שאפילו מחשבתו לשם קרבן אחר אינה מחשיבה שעושהו שלא לשמו, אלא שהתחדש בתורה שמחשבה זו פוסלת בקרבן. ולפיכך כתב שאינו יכול לשוב ולעשות את העבודה שוב, כגון לקבל שוב את חלק הדם שנשאר, כי מחשבתו פסלה הקרבן. אך אילו היה זה חסרון במחשבת לשמו גרידא, יכל לחזור לקבל או לזרוק את הדם כמו זר שקיבל שכהן חוזר ומקבל אחריו.

אולם מדברי **רש"י** [ב א ד"ה שלא, ג א ד"ה לשם, קטו א ד"ה ור"א, ועוד] משמע שמחשבת שלא לשמו עוקרת את הסתמא לשמו, ולכן אף שהחפצא של הקרבן סתמו לשמו, חידשה התורה שיכול לעוקרו משמו במחשבתו לקרבן אחר, אף שמחשבה סתם שלא לשמו או לשם חולין אינה פוסלת, [וגם הגרי"ז בסוף ימיו שב וביאר כן בשיטת רש"י]. ולפי זה נמצא שפסול הקרבן הוא מפני חסרון לשמו שנעקר במחשבתו, אך אילו ירצה יחזור ויקבל שוב את חלק הדם הנשאר ויעלה הקרבן לבעליו כי רק העבודה שנעשית שלא לשמו נפסלה, ולא הקרבן. ויתכן שלפיכך פירש רש"י שלא קיים מצוותן לשחטן לשמן. וכן משמע בהקדמת **קרבן אורה**, וראה **קהילות יעקב** [סי' ב].

6. **הרמב"ם** בפירוש המשנה העמיד משנתנו כגון ששחט עולה לשם חטאת ואחר כך נודע שהוא קרבן עולה, והיינו עקירה בטעות, אך להלכה כתב [פ"טו מפסוקי הא] שעקירה בטעות אין שמה עקירה.

ועוד כתב בפירוש המשנה שמחשבת שלא לשמו פוסלת רק בקרבן יחיד, אבל בציבור סכין מושכתן למה שהן. [כך הביאו הרע"ב, אבל כעת נדפס שם שגם בקרבן ציבור פוסל]. ותמחה **הגרעק"א** ועוד, הלא להלן [ד א] אמרו שינוי קדש ישנו ביחיד כבציבור, והיינו שמחשבת שלא לשמו פוסלת גם בציבור.

ובפשטות יש לומר שכוונת הגמרא ששייך שינוי קדש בציבור, אלא שרבנן התנו שלא יפסול, אך מעיקר הדין היה פוסל, ראה **רש"י** להלן [ד א]. ושם נביא את דברי **הנצי"ב** שכוונת הרמב"ם לדברי **הערון** [ו ב תוד"ה סכין] ששם הקרבן נקבע רק בעת שחיתתו, ולפיכך אפילו אם הוקדש לתמיד אפשר לשחטו למוסף.

ובשפת אמת כתב שרק עקירה בטעות אינה מועילה בקרבן ציבור [אף למאן דאמר ששמה עקירה] כי סכין מושכתן למה שהן, אבל כשיודע שהוא עולה ועוקרו במזיד לשלמים יפסול אף בציבור, ולא יועיל תנאי בייד שסכין מושכתן. ויתכן לבאר,

בכל השנה לשם חטאת הרי הם פסולין! וטעמו יבואר בגמרא.

שמעון אחי עזריה אומר: כל הקרבנות [חוץ מפסח בזמנו וחטאת]⁽¹⁰⁾ שנשחטו שלא לשמן, הרי אם שחטן לשם קרבן שקדושתו גבוה מהן הרי הם כשרין. אבל אם שחט לשם קרבן שהוא נמוך מהן הרי הם פסולין לגמרי, ואין מקטירין אותם⁽¹¹⁾.

כיצד, באיזה אופן נחשב שנשחט לשם גבוה, ובאיזה אופן לשם נמוך מהן,

א. קדשי קדשים כגון עולה ואשם, ששחטן לשם

וכך היה שונה רבי אליעזר: הפסח שנשחט שלא לשמו בזמנו פסול, ואילו החטאת והאשם שנזבחו שלא לשמן בכל זמן הרי הם פסולין!

וכך אמר רבי אליעזר לבאר את טעמו: החטאת באה לכפר על חטא, והאשם גם הוא בא לכפר על חטא, ולכן יש להשוות את הלכותיהם – מה חטאת פסולה כאשר היא נזבחה שלא לשמה, אף האשם פסול כאשר הוא נזבח שלא לשמו!

יוסי בן חוני אומר: כשם שפסח וחטאת שנזבחו לשם קרבנות אחרים הרי הם פסולים, כן קרבנות אחרים הנשחטין בי"ד בניסן לשם פסח⁽⁹⁾, והנשחטין

מפני מחשבתו, הרי בסתמא יחשב לשם שלמים ויתעיל כעקירה, ובהכרח שפסולו מפני ששחט פסח שלא בזמנו, ולפיכך בסתמא נחשב כ"פסח" ונפסל משום שנשחט שלא בזמנו.

אולם יתכן שאין כוונתו שנחשב "פסח" ונשחט שלא לשמו, אלא שרינו לעקרו ולעשותו שלמים, ודינו כשלמים, ולפיכך כשמקריבו בכל ימות השנה לשם פסח יחשב כמקריבו שלא לשמו, ועל כך תירץ שאי אפשר להחשיבו כשחט שלא לשמו שהרי הוקדש לשם פסח, אלא שפסולו ששחטו לפני זמן הפסח, וראה בהערה הבאה.

לעיל הערה 3, ועיין בחידושי הגרא"ל סי' ד].

ונמצא לרבריו שיסוי בן חוני למד מפסח וחטאת מזה שינוי הפוסל, דהיינו השינוי שבין פסח וחטאת לשלמים ועולה פוסל בכל אופן שחושב מזה לזה. ולדעתו אין כלל חומרא בפסח וחטאת, ושיום הן להפסל בשינוי ככל הקדשים. וראה בדף יא הערה 8.

אולם יתכן שאין כוונתו שנחשב "פסח" ונשחט שלא לשמו, אלא שרינו לעקרו ולעשותו שלמים, ודינו כשלמים, ולפיכך כשמקריבו בכל ימות השנה לשם פסח יחשב כמקריבו שלא לשמו, ועל כך תירץ שאי אפשר להחשיבו כשחט שלא לשמו שהרי הוקדש לשם פסח, אלא שפסולו ששחטו לפני זמן הפסח, וראה בהערה הבאה.

10. רש"י פירש: שחטן לשאר זבחים לשם גבוה מהן, ומשמעות לשונו היא ששמעון אחי עזריה לא אמר דינו על פסח וחטאת, והם נפסלים אפילו כשחשב לשם גבוה מהן.

וראה בקרן אורה שדייק מלשון המשנה להיפך, ששינוי בסמוך "כיצד, קדשי קדשים ששחטן לשם קדשים קלים" ומשמע שמדובר בכל קדשי קדשים, ואפילו חטאת אינה נפסלת אלא לשם נמוך ממנה. [ועיין חשק שלמה שחטאת גבוה מכלם, אך להלן צ"ב שינוי שאשם מצרע גבוה ממנו].

וכתב, שאם במחשבה לשם גבוה מהן כשרים ומרצים, גם חטאת אינה נפסלת כשחשב לשם גבוה מהן. אבל אם לשם גבוה מהן כשרים ולא מרצין, מסתבר שגם בחטאת יודה שנפסלת לגמרי אף לשם גבוה.

ולכאורה מלשון הגמרא משמע שהחטאת נפסלת, [לפי הצד שבגובה כשרין ולא מרצין], שהרי אמרו שאם דעתו שכשרין ולא עלו, נמצא שחולק עם תנא קמא רק בחדא. דהיינו שנפסלין בנמוך מהן. ואילו סובר שגם בחטאת לשם גבוה לא נפסלו, נמצא שלעולם נחלקו בתרתי, ובהכרח ששמעון אחי עזריה לא דיבר בחטאת. וראה הערה 16 על תוס', ולהלן יא ב הערה 3.

9. רש"י פירש שמדובר בשאר זבחים שנזבחו בי"ד בניסן לשם פסח. ולכאורה תמוה, שהרי בשלמא פסח שנשחט לשם קרבן אחר, אינו נפסל אלא בי"ד, כי בשאר ימות השנה נעקר ונעשה שלמים, ואין היכי תמצוי לשחוט פסח בזמן אחר שלא לשמו, אבל בשאר הנשחטים לשמו הרי בכל השנה שייך מחשבה לשם פסח [וצריך עקירה לקרבן אחר] ולמה לא יפסלו.

ומוכח שלדעת רש"י עצם קדושת הפסח בשאר ימות השנה נחשבת כשלמים, וכשחושב בהם לשם פסח, היינו לשם שלמים, ורק אינו עולה לשם חובה. [ומה צריך עקירה הוא מדיני הקרבנות, שפסח אינו קרב לשלמים בלי עקירה, אך נחשב כשלמים א]

ב. מו"ר הגרא"ל העיר, שחטאת לשם פסח תפסל בכל זמן, כי פסולה אינו תלוי במחשבה "לשם פסח" אלא במחשבה שלא לשמו. ויישב בכך את קשיית החשק שלמה למה אמר רבי אלעזר שהחטאת פסולה בכל זמן, והרי פשיטא הוא, שהרי זמנה כל השנה. ובהכרח שבא ללמד שפסולה כל השנה גם במחשבה לשם פסח שאינה פוסלת בשאר קרבנות כל השנה. [ועל תיבות "בי"ד ניסן" העיר שגם בי"ד אייר פוסלת מחשבה לשם פסח שני, כמבואר בבנין ציון ח"א ל']

ג. בפשטות סברתו של יוסי בן חוני היא, שמחשבה לשם פסח וחטאת דינה חמור משאר המחשבות, ואין זה כחומרא של פסח וחטאת שנפסלים במחשבת שלא לשמו בעלמא, אלא חומרא נוספת, וצריך להבין כיצד למד מזה לזה, [כמבואר בדף יא ב שלמד שכל הפוסלים בפסח, נפסלים בשחיטה לשמן]. אמנם בכתבי הגר"ח [כריתות כו ב] מבואר שמחשבת שלא

11. החזו"א [א יג] כתב שרק לשם נמוך מהן פסולין, אבל לשם שוים כשרים, ודן אם שייך מציאות שיהיו שוין. וכן נקט הקרן אורה, וביאר שלכן אין פסח שלא לשמו נפסל, כי בכור ומעשר שוין לו.

ובתוס' הגרעק"א למשניות והרש"ש נקטו שבכור קודם

גמרא

שנינו במשנה "כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרים אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה".

והוינן בה: למה לי למיתנא למילת הניגוד "אלא" שלא עלו לבעלים, ליתני בקצרה – כשרים ולא עלו לבעלים לשם חובה?

ומשנינן: הא קא משמע לן, שאין מעלת קדושתן יורדת כלל כתוצאה מהשינוי שנעשה בזביחה שלא לשמה, ורק לבעלים הוא דלא עלו לשם חובה, אבל בקדושתיהו קיימי, ואסור לשנוי בהו שינוי נוסף, והיינו שאסור לעבוד בהם עוד עבודה בשינוי⁽¹²⁾.

וכדרבא, דאמר רבא: עולה ששחטה שלא לשמה אסור לזרוק⁽¹³⁾ דמה שלא לשמה, ואם תרצה לדעת

קדשים קלים כגון שלמים ותודה, הרי הם פסולין, משום ששחטן לשם קרבן נמוך מהם.

קדשים קלים ששחטן לשם קדשי קדשים הרי הם כשרין. [ובגמרא יתבאר אם גם עלו לבעלים לשם חובה].

ב. הבכור והמעשר ששחטן לשם שלמים הרי הם כשרים. שהשלמים גבוהים מבכור ומעשר בכך שיש בהם ארבע מתנות דם על המזבח [לעומת מתנת דם אחת בלבד בבכור ובמעשר], והשלמים גם טעונים סמיכה הבאת נסכים ותנופת חזה ושוק, שאינם נוהגים בבכור ובמעשר כלל.

שלמים ששחטן לשם בכור ולשם מעשר הרי הם פסולין, משום ששחטן לשם קרבן נמוך מהן.

נפטלה המנחה, אך אילו היתה כשרה אף שלא היתה בקדושתה אחר ששינה בה, ודאי אסור לשנוי בה. והחילוק הוא בין זבח למנחה, כי שינוי קדש במנחה אינו שינוי במעלת הקדושה כמו בין עולה לשלמים, אלא רק שינוי באופן עשייתה ממחבת למרחשת, ולפיכך לא שייך בה שינוי בקדושתה, ואם כשרה אסור לשנוי בה עוד. ורק בשינוי קדש בזבחים, שמשנה את את עצם שם הקרבן, היה הוה אמינא להתיר שינוי נוסף. וראה עוד להלן [ע"ב הערה 2].

ובתורת כהנים [נדבה ה' ו] דרשינן מקרא שיש חיוב הפשט גם בקרבן שנשחט שלא לשמו, והקשו הראשונים למה הוצרך לכך ריבוי, והרי הקרבן כשר. וביאר הר"ש סלקא דעתא כיון שנדחה מהבעלים אין צריך הפשט. ובתוס' אחרות [הנדמ"ח] כתבו דסלקא דעתא שהחיוב דוקא בעולה, לאפוקי שנעקר שמה לשם שלמים. ומשמע כהמבואר לעיל שמחשבת שינוי קדש משנה את שם הקרבן בפועל.

ובכתבי הגרי"ז [מנחות ב] נקט שכל האיסור לחשב שוב אחר מחשבה שלא לשמו, הוא רק משום "לא יחשב", כי חיוב המחשבה לשמו הוא רק להכשר הקרבן, ודייק כן מהרמב"ם [פ"ו מפסוהמ"ק ה"ג] שכתב "אסור לחשב וכו' לפיכך זבח ששחטו שלא לשמו חייב להשלים שאר עבודות לשמן, ומשמע שרק "לפיכך" מפני לא יחשב, אך אין מצוה לחשב לשמו כי אינה מכשרת הקרבן מאחר ששינה. ולכאורה תמוה מסוגיין, כי אמרו מסברא שאסור לשנות אף אחר ששינה, ומשמע שאין האיסור מפני לא יחשב. וראה עוד באבי עזרי, ולהלן [ע"ב, ובדף ד א הערה 9 לתוס']

ב. עוד יש לדקדק ברש"י שסיים 'ומיהו אם עבר ושינה כשר', ומשמע שבא לאפוקי ממשמעות דברי הרמב"ם בפיה"מ שאם לא גמר את שאר העבודות לשמן הקרבן נפסל, וראה חק נתן .

13. בזבח תודה דקדק למה נקט רבא אסור "לזרוק" דמה, ולא כתב אסור "לקבל", שהיא עבודה קודמת לזריקה. וביאר רצפה

למעשר כי קדושתו ברחם, ולפיכך דנו למה לא נקטה המשנה בכור לשם מעשר. ובקרבן אורה יישב שאין חומרא זו נחשבת לעשותם גבוה ונמוך, כי מתן דמיהן שוה. והיינו שאין נחשב גבוה מחבירו לענין פסול מחשבה אלא כשיש בו מעלת קדושה מחמת תוספת דיני קרבן, ורק לענין קדימה יש מעלה לקרבן שקדושתו מרחם, וראה עוד להלן יא ב הערה 4.

וראה במשמור הלוי [סימן ז] שדן האם מדובר באופן שחשב "לשם קדשים קלים", או דוקא שחשב לשם קרבן מסוים שהוא מקדשי קלים שקדושתן נמוכה משל קדשי קדשים, והוכיח מדברי הרמב"ם [פ"ו מפסוהמ"ק ה"ב] ששינה לגבי מנחה ונקט מנחה מסוימת, ומשמע שאין מחשבתו על שם כללי פוסלת.

12. עיין רש"י ושטמ"ק [את ג] ונראה שיש חילוק ביניהם אם "בקדושתיהו קיימי ואסור לשנוי בהו" הוא דבר אחד, ההתחדש במשנה שכתוצאה מקדושתן אסור לשנוי בהו, או שזה פשיטא לן שבקדושתיהו קיימי, ורק קא משמע לן על איסור השינוי בשאר עבודות. וראה בטהרת הקדש בזה.

ומלשון הגמרא יש להוכיח שהיה פשיטא לן שבקדושתיהו קיימי, שהרי אילו היה צד שנגרע מקדושתן על ידי מחשבתו, שוב יהיה מותר לחשוב בשאר העבודות שלא לשמו, ועל כרחק שהידרון הוא רק אם כיון ששינה מותר לשנות שוב אף שבקדושתן קיימי.

ומדברי השטמ"ק נראה שאף על פי שלא נעקרה הסתמא לשמו, מכל מקום כיון שהשתנה שם הקרבן מעולה לשלמים ההתחדש בו הכשר חדש, [כמבואר לעיל בהערות 7 – 3] לפיכך היה הוה אמינא שמותר לשנות בו ולחשוב בו מחשבת שלמים, ועל כך לדמונו מדברי רבא שאסור לחשוב בה לשם שלמים, והסברא בזה שהרי אינו נעשה ונאכל כשלמים, ובהכרח שעקירתו מעולה היא רק לענין שאינו מרצה, אבל דאי עולה היא ואסור לחשוב בה לשם שלמים.

וראה בטהרת הקדש ריש מנחות שדקדק מלשון הגמרא שם שלא היה סלקא דעתא להתיר שינוי נוסף במנחה, אלא אם

איבעית אימא קרא: (15) דכתיב "מוצא שפתין תשמור ועשית כאשר נדרת לה' אלהיך נדבה". וגו'.

והוינן בה: וכי האי – הפסוק – מדבר על קרבן "נדבה" שאין אחריות הבעלים עליו? והלא נדר ב-ב הוא, שהרי מפורש נאמר בפסוק "כאשר נדרת", ובנדר הרי הוא חייב באחריותו?

מה הטעם לכך, איבעית אימא סברא, איבעית אימא קרא.

איבעית אימא סברא: וכי משום דשני בה פעם אחת בשעת זביחה, יוכל לשוב ולשנות כל הני שינויים בעבודות נוספות לישני בה ולזיל? והרי אין הקרבן נפסל לגמרי אלא רק לגבי כך שלא מרצה לבעלים, וכיון שנחשב כקרבן כשר אסור לחשב בעבודתו שלא לשמה. (14)

אולם באבן האזל [שם] הביא שהמרכבת המשנה כתב שאם שחט בשני בעלים, מותר לזרוק בשני בעלים, כי מאחר שאפילו אם יזרוק לשם הבעלים לא יעלה להם לשם חובה, אין במחשבתו השניה משום שינוי בעלים, וכן הסיק בחזון יחזקאל. והטעם שמחשבת שינוי בעלים היא בשינוי המתכפר, ולא בשינוי המקדיש, וכשכבר אינו מרצה לו, לא שייך איסור זה. וראה במשמור הלוי [תמורה סי' ע] מכתב ששלח הגרי"ז להגרי"י אברמסקי ונקט שאסור לעשות בו עוד שינוי כי נשאר שם הבעלים עליו ל"כפרת דמים", וכמבואר בהערה 3. [ומו"ר הגרא"ל אמר ש"כפרת דמים" זו מתחדשת רק לאחר השינוי שהפקיע את כפרת הקרבן, ובודאי לא שייך לחשב שכפרת הקרבן תהא לבעליו וכפרת דמים לאחר].

ואמנם בלשון תוס' [ד"ה כל] משמע שקרבן שאינו עולה לשם חובה גם אינו מרצה, וכן היא משמעות הסוגיא להלן [ו], יא ב הובאה בתוד"ה לשם]. וכן משמע בשטמ"ק הגי' שאילו היה חיוב אחריות נדבה, היה צריך להביא אחרת, והטעם לכך, כי אף שאינה באה לכפרה, בשינוי קודש גם אינה מרצה ולא קיים דין הנדבה.

אולם מו"ר הגרא"ל דקדק למה הוצרך השטמ"ק לדמותו לנאבד, והלא הוא עדיף מנאבד שהרי עולה באמת לנדבה ומקיים מצוותו, ורק אינו עולה לחובתו, ובהכרח שאינו נחשב נדבת הבעלים ואינו מקיים בה מצוה, ולכן הוצרך לפטור כמו נאבד. ולהלן [ה א בהערות לגמרא ותוס'] נרחיב בפרט זה.

15. בהערות הקודמות הבאנו שיש מפרשים ששית רש"י היא שהקרבן עצמו אינו נפסל כלל במחשבה שלא לשמו, אלא העבודה בלבד, וזו סברת הגמרא שאסור לשוב לשנות בו, ופשיטא שלא השתנתה קדושתו. [ובזה נחלק השטמ"ק].

אולם מהוכחה זו שהביאה הגמרא מקרא, משמע שבאה ללמד שאפילו אם הפסול חל בקרבן, אסור לשנות ולחשוב בו שוב שלא לשמו, והיינו שאמרו "נדבה יחא", שמחמת פסול המחשבה השתנה שם הקרבן, וכבר אין בו מצוות מחשבת לשמו הראשונה שנדר עליו, אך בכל זאת אסור לחשוב בה שלא לשמו, מפני איסור מחשבת פסול בקדשים.

וכבר הבאנו לעיל שבזבח תודה כתב שלא השתנה שם הקרבן אלא ל"נדבה" אבל הוא אותו קרבן ואסור לשנות בדינו משלמים לעולה. וגם לענין אשם שאין בו נדבה, כתב שהוקש לכל הזבחים ואסור לשנות במחשבותיו אף שאינו עולה לחובתו, ואינו נדבה.

ומה שלא נאמר איסור זה באותה עבודה [נכמו שדייק

לחדש שאפילו עשה כל עבודותיה שלא לשמו, צריך לזרוק לשמו, ודקדק בן בלשון הרמב"ם [פ"ו מפסוהמ"ק ה"ג]. ולפיכך ביאר שהרמב"ם פירש "דשני בה כל הני" היינו שלשת העבודות, ולא כרש"י שפירש "כל הני לישני בה" דהיינו שלא ישנה בקבלה ואילך.

אולם מו"ר הגרא"ל ביאר, שרוב נקט "לזרוק" כי כל העבודות תלויים בהכשר וזיקה לבסוף, ודן אם שחט וקבל שלא לשמו ולבסוף נשפך הדם, אם עבר עבירה, וכן אם היה מותר לזרוק שלא לשמו האם ממילא היה מותר לעשות גם את שאר העבודות שלא לשמו, ואם אכן דין לשמו בשאר העבודות תלוי בזריקה, ראוי לומר "אסור לזרוק". [וראה לעיל הערה 2, ולהלן ד א הערה 5].

14. פירש רש"י שאסור לעבוד אחת משאר עבודות לכתחילה שלא לשמו. ומשמע שבאותה עבודה שעבד בה שלא לשמו מותר להמשיך בה שלא לשמו, וכן דייק הרשב"א במנחות [ב] מדברי רש"י שם.

ולכאורה הטעם לכך, שהמחשבה שלא לשמו פוסלת רק את העבודה שנחשבה בה, אך בשאר העבודות אסור להמשיך ולחשוב שלא לשמו כי הקרבן עצמו לא נפסל כלל. אולם מדברי רש"י בפסחים [ס ב ד"ה שכן] דייק הגרי"ז שהקרבן עצמו נפסל, אלא שכל פסולו הוא רק בכך לגבי שלא ירצה לבעליו, וכך ביארנו בפנים.

וכבר כתבו החזו"א [זבחים א ה] ואבן האזל [פי"ג מפסוהמ"ק] ודבר אברהם [ח"ב ג] שגם בשאר העבודות אסור לחשוב בשינוי בעלים, כי הקרבן עצמו לא נפסל, ומדבריהם נראה כי מה שאין הקרבן עולה להם לשם חובה, היינו רק מפני פסול העבודה שנעשית שלא לשמו, [ועיין בטהרת הקדש להלן ז ב, ובהערה הבאה].

ובאבני נזר [ח"י"מ קסב] כתב שלדבריהם אם שינה בקבלה מותר לשנות גם בהולכה דחד מילתא הוא כדלהלן ד א [וראה עוד לעיל הערה 4 מדברי הרמב"ם פ"ו מפסוהמ"ק ה"ג], והבאנו שם שאף בשאר העבודות לא מועיל סתמא לשמו, כי עושה על דעת ראשונה, וצריך לחשוב לשמו. אולם נראה שאיסור לא יחשב לא שייך אלא כחשוב בפועל שלא לשמו, ולא כשנמשכת מחשבתו הראשונה, ועיין זבח תודה וצ"ע.

וראה בזבח תודה שכתב כי אפילו אם עשה שינוי בעלים, אסור לחשוב שוב בעבודה אחרת לשינוי בעלים, הוכיח כך מהביאור השני בתוס' שהמשנה מדוברת גם בשינוי בעלים ועל כך אמרו שאסור לשנויי בהו.